

Józef Spors

Kwestia datowania lokacji trzynastowiecznego miasta na prawie lubeckim w Słupsku

Słupskie Studia Historyczne 1, 33-46

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

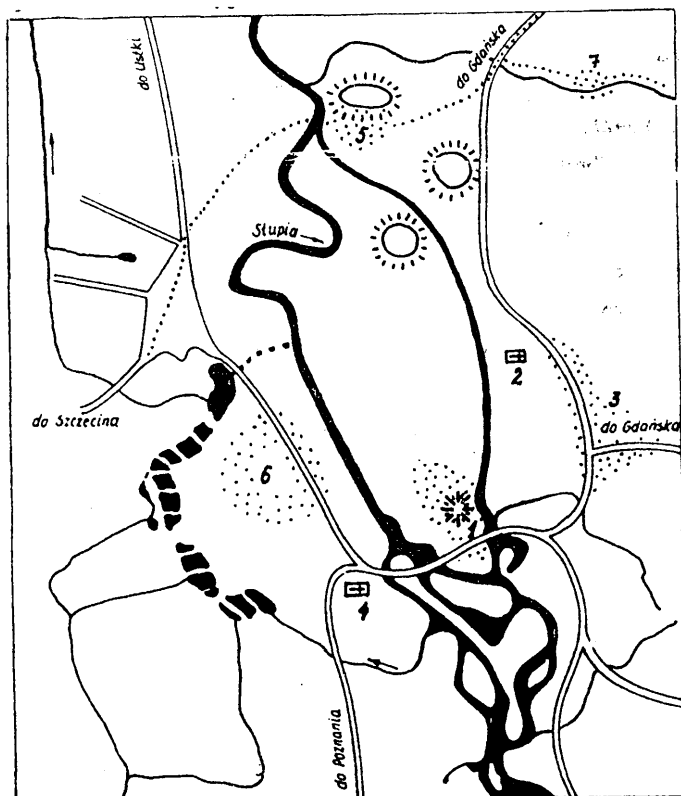
Józef Spors

KWESTIA DATOWANIA LOKACJI TRZYNASTOWIECZNEGO MIASTA NA PRAWIE LUBECKIM W SŁUPSKU

W świetle toczącej się od kilku lat dyskusji na temat początków miasta lokacyjnego w Słupsku nie ulega wątpliwości, że miasto to powstało już w XIII w., a lokacja Słupska przez margrabiów brandenburskich w 1310 r. stanowiła jedynie relokację¹. Lokację miasta datuje się na początek drugiej połowy wymienionego stulecia.

Dokładniej na temat datowania trzynastowiecznej lokacji Słupska wypowiedziała się ostatnio B. Popielas-Szulcka. Początkowo w interesującej nas kwestii wyraziła swój pogląd dość ogólnikowo, stwierdzając jedynie, że osada gminy miejskiej na prawie lubeckim powstała w Słupsku już przed 1269 r.² Jednak w kolejnej pracy zajęła się tym dokładniej uzasadniając swój pogląd. Zdaniem jej proces formowania się miasta lokacyjnego w Słupsku przebiegał podobnie jak w Szczecinie i Gdańsku. Również tu przed powstaniem miasta lokacyjnego istniała gmina niemiecka, co stanowiło pierwszy etap formowania się miasta lokacyjnego. Píše ona: "Osiedlenie się obcych kupców w lewobrzeżnej części Słupska przypada najpewniej na okres przynależności ziemi słupskiej do księstwa wschodniopomorskiego, rządzonego przez księcia Świętopełka, czyli po 1238 r." Natomiast założenie miasta lokacyjnego na prawie lubeckim przez tego księcia według wymienionej autorki odbyło się dokładnie w drugiej połowie sierpnia 1265 r.³

Podobny pogląd w kwestii datowania gminy niemieckiej i lokacji miasta wyraziłem w pracy poświęconej początkom miasta lokacyjnego w Słupsku⁴, stwierdzając, że istnieją pewne przesłanki

Słupsk IX-XIII wiek. 1 - gród z podgrodziami, 2 - kościół św. Piotra, 3 - osada przygodowa wzdłuż drogi do Gdańska i Gardny, 4 - klasztor dominikanów, 5 - siedlisko pierwotnej osady słupskiej w obrębie ulic Traugutta, Kościuszki i Sikorskiego wraz z kościołem św. Mikołaja i klaszturem norbertanek, 6 - osada miejska w XIII i na pocz. XIV wieku, 7 - osada identyfikowana z zaginionym Biatkowem, ... pierwotny przebieg drogi ze Szczecina do Gdańska oraz Biatkowa.

zdające się przemawiać za powstaniem tego miasta na samym początku drugiej połowy XIII w. W pracy tej również nadmieniałem, iż tak wczesne początki miasta wydają się bardziej prawdopodobne ze względu na wcześniejszą lokację Gdańska, przypadającą już na lata 1226-1227 lub niedługo później oraz ze względu na przypuszczalną jego relokację po wojnie pomorsko-krzyżackiej, toczącej się w latach 1242-1253. Prawdopodobnie jeszcze przed tą wojną również w Słupsku zaczęła się kształtować gmina niemiecka, dla której książę ufundował kościół św. Mikołaja. Jednak na skutek zerwania przez księcia w trakcie wojny stosunków z Lubeką oraz zmniejszeniem się dopływu osadników niemieckich nie doszło wówczas do ukształtowania się tej gminy i lokacji miasta. Gmina powstała ostatecznie dopiero po wspomnianej wojnie i ponownym nawiązaniu stosunków z Lubeką. Wyraziłem też przypuszczenie, że okoliczność ta zadecydowała, iż owa gmina nie osiedliła się przy zbudowanym dla niej kościele, lecz na zupełnie nowym terenie, mianowicie na obszarze późniejszego miasta lokacyjnego po lewej stronie Słupi, dając tym samym tam początek miastu.

Powyższe przypuszczenia wymagają szczegółowego omówienia oraz uzasadnienia. W pierwszej kolejności należy nadmienić, iż istnieją dość wyraźne przesłanki źródłowe pozwalające na nieco wcześniejsze datowanie początków zarówno gminy niemieckiej, jak i miasta lokacyjnego w Słupsku w porównaniu z ich datacją ustaloną przez B. Popielas-Szultkę. W świetle tych przesłanek osiedlenie się obcych kupców w Słupsku oraz, być może, częściowe utworzenie owej gminy nastąpiło dowodnie co najmniej na kilka lat przed 1240 r. Wskazuje na to treść dokumentu księcia Świętopelka z rzonego roku wystawionego dla książęcego kapelana Hermana. Ów Herman był to ten sam Herman, kapelan *in civitate*, który został wymieniony w dokumencie z 1269 r. Z obu dokumentów wynika, że Herman był duchownym w kościele św. Mikołaja, co słusznie (choć z pewnymi zastrzeżeniami) przyjmuje również B. Popielas-Szultka, jakkolwiek ów kościół lokalizuje od samego początku na terenie

miasta lokacyjnego⁵. Wziąwszy pod uwagę analizę rozwoju miasta lokacyjnego w Gdańsku, którego początki sięgają lat 1226-1227 oraz dane dotyczące charakteru tego kościoła, jest bardzo prawdopodobne, że wspomniany Herman już około 1240 r. obsługiwał kościół św. Mikołaja i był duchownym gminy niemieckiej.

Na charakter tego kościoła jako świątyni tej gminy zwróciłem uwagę już w swych wcześniejszych pracach poświęconych początkom miasta lokacyjnego w Słupsku⁶. Pogląd w sprawie takiego charakteru tego kościoła podziela ostatnio także B. Popielas-Szultka, zdaniem której kościół św. Mikołaja najprawdopodobniej zbudował książę Świętopełk przypuszczalnie około 1240 r. dla miejscowej gminy obcych kupców⁷.

Jeśli powyższe spostrzeżenia na temat charakteru kościoła św. Mikołaja i identyczności duchownego Hermana wzmiankowanego w 1240 r. z Hermanem, kapelanem *in civitate* z 1269 r., są trafne, to dokument z 1240 r., wystawiony dla wspomnianego Hermana, wypada uznać za wystarczające świadectwo istnienia gminy niemieckiej lub grupy obcych kupców w Słupsku około 1240 r. Wniosek ten potwierdza dobitnie fakt wymienienia w liście świadków tego dokumentu niewątpliwych przedstawicieli owej gminy lub grupy, na co dotąd nie zwrócono uwagi. Otóż w dokumencie tym wśród świadków na ostatnim miejscu po przedstawicielach hierarchii urzędniczej oraz miejscowego rycerstwa widnieją niejacy Chrystian i Ortumus, niewątpliwie cudzoziemcy, których ze względu na zaznaczoną wyżej tożsamość odbiorcy dokumentu należy stanowczo uznać za przedstawicieli miejscowej gminy niemieckiej.

Przedstawicieli owej gminy wymieniono wśród świadków na ostatnim miejscu, analogicznie jak przedstawicieli gminy niemieckiej w dokumencie Świętopełka z 22 stycznia 1227 r. dotyczącym przekazania dominikanom kościoła św. Mikołaja w Gdańsku. Kościół ten, podobnie jak kościół św. Mikołaja w Słupsku, stanowił świątynię gminy niemieckiej, w związku z czym wymienienie wśród świadków w owym dokumencie przedstawicieli gminy miejskiej nie

było przypadkowe. Obecnością swą przy nadaniu dominikanom należącego uprzednio do nich kościoła poświadczali niejako dobrowolną rezygnację gminy z praw do niego. Przyczyną tej rezygnacji było podjęcie lokacji miasta na prawie niemieckim. Zgodnie z tym przedstawiciele gminy miejskiej określa się mianem *burgenses* i wymienia się jej sołtysa⁸.

Inaczej niż w dokumencie dla dominikanów w dyplomie z 1240 r., gdzie przedstawiciele społeczności cudzoziemskich rzemieślników i kupców nie określa się jako *burgenses* lub *cives*, gdyż w tym przypadku nie byli oni zapewne członkami gminy miejskiej, lecz gminy niemieckiej. Tym ostatnim bowiem oraz jej członkom nie przysługiwało miano *civitas* i *cives*, choć terminy te, jak słusznie podkreśla się w literaturze przedmiotu, były wieloznaczne i ulegały ewolucji⁹. Wynikało to z faktu, że gminy niemieckie w przeciwieństwie do gmin miejskich nie stanowiły samorządowej grupy władającej określonym terytorium (co mogło mieć miejsce dopiero po lokacji miasta), lecz były zespołem wyodrębnionym jedynie personalnie, a nie terytorialnie, w obrębie miasta słowiańskiego. Również inne przesłanki zdają się wskazywać na to, że mamy tu do czynienia właśnie z przedstawicielami jedynie gminy niemieckiej, a nie miasta lokacyjnego.

Mimo braku bliższego określenia cudzoziemców wymienionych w dokumencie z 1240 r. za przynależnością ich do miejscowej gminy niemieckiej świadczy dobitnie okoliczność, że dokument ten został wystawiony na rzecz kapelana Hermana, domniemanego duchownego tej gminy. Treść jego dotyczy sprzedaży przez księcia Świętopełka temuż Hermanowi wsi Ryczewo położonej *in Zlupensi dyocesi*. Wobec tego cudzoziemcy ci zostali wymienieni w akcie kupna-sprzedaży jako świadkowie Hermana z tytułu przynależności ich do gminy niemieckiej oraz związku tego duchownego z ową gminą.

Z powyższych spostrzeżeń wynikałoby, że istniejąca w Słupsku gmina lub kolonia niemieckich kupców i rzemieślników już w 1240 r. posiadała swój kościół, w którym posługi duszpasterskie

dla jej członków pełnił kapelan Herman. Kościół ten nosił identyczne wezwanie jak kościół gminy niemieckiej w Gdańsku, a mianowicie św. Mikołaja.

Święty Mikołaj od dawien dawna patronował żeglarzom, kupcom i wędrowcom oraz szczególnie ludziom ponoszącym zawodowe ryzyko, a wśród Słowian uchodził za patrona rybaków¹⁰. Jednak już w początkowym okresie kolonizacji na środkowo-wschodnich obszarach Cesarstwa św. Mikołaj stał się orędownikiem nowych przedsięwzięć gospodarczych i osadniczych. Pod jego wezwaniem były kościoły nie tylko kupieckie, lecz także świątynie w osadach targowo-miejskich oraz przedlokacyjnych osadach kupieckich gmin niemieckich¹¹. W tej sytuacji wiele kościołów pod wezwaniem św. Mikołaja na Pomorzu oraz na innych ziemiach słowiańskich mogło być i było związanych z osadami rodzimymi. Dużą ich część jednak należy wiązać z przedlokacyjnymi osadami kupców i żeglarzy niemieckich. To ostatnie stwierdzenie dotyczy wielu kościołów noszących owo wezwanie, znajdujących się w bliższym sąsiedztwie Słupska - w Gdańsku, Kołobrzegu i Trzebiatowie¹².

Również taki charakter miał, jak wcześniej zaznaczono, kościół św. Mikołaja w Słupsku. Powstanie jego należy stanowczo wiązać z miejską polityką księcia Świętopelka. Tym samym też wypada dopatrywać się związków rzeczowych i chronologicznych między powstaniem tego kościoła a powstaniem miasta lokacyjnego w Gdańsku. Istnienie tego związku wydaje się całkowicie prawdopodobne ze względów politycznych. Przyłączenie bowiem ziemi słupskiej przez Świętopelka do jego państwa nastąpiło już w latach 1225-1226¹³. Wiązało się ono z załamaniem się potęgi duńskiej u południowych wybrzeży Bałtyku. Z kolei z tym faktem łączył się większy napływ kupców i rzemieślników niemieckich na Pomorze, w tym również Pomorze Gdańskie. Jest dość prawdopodobne, że powstanie gminy niemieckiej w Słupsku nastąpiło w dużym stopniu z inicjatywy księcia, który zapewne przez lokację w Słupsku miasta na wzór stołecznego Gdańska zamierzał wzmocnić swoje panowanie w

niedawno opanowanej ziemi. Przypuszczenie to zdaje się potwierdzać fakt ufundowania przez niego dla owej gminy kościoła pod wezwaniem św. Mikołaja.

Kościół ten, zgodnie z lokalizacją nadaną mu przez miejscową tradycję historyczną, został zbudowany nie na obszarze lewobrzeżnej części Słupska, jak utrzymuje B. Popielas-Szultka, lecz na terenie tzw. Kozich Łanów, około 1 km na północ od słupskiego grodu. Według wszelkiego prawdopodobieństwa został zlokalizowany na obszarze siedliska dawnej osady przygodowej, stanowiącej najdawniejszą osadę Słupska¹⁴. Osada ta w XIII w. już od kilku dziesięcioleci nie istniała i na jej terenie lub w sąsiedztwie znajdowały się jedynie młyny książęce. Okoliczności te czynią zrozumiałą zarówno lokalizację owego kościoła na tym terenie, jak również topografię opisaną w trzynastowiecznych dokumentach.

Z lokalizacją kościoła św. Mikołaja wiąże się ściśle sprawa miejsca pobytu członków gminy niemieckiej. Członkowie jej mogli przebywać na terenie przyległym do należącego do nich kościoła, jak to przypuszczalnie miało miejsce w przypadku gminy niemieckiej przy kościele św. Mikołaja w Gdańsku, lub na jakimś innym terenie poza obrębem owego kościoła, podobnie jak to było w Szczecinie. Tamtejsza bowiem gmina niemiecka zamieszkiwała teren "między zamkiem a wałem", a należący do niej od 1186 r. kościół św. Jakuba był położony "poza miastem" przy drodze wiodącej do Przęstawia¹⁵. Sprawa ta w Słupsku nie przedstawia się jasno. Ze względu na brak jakichkolwiek przesłanek źródłowych (źródła pisane i archeologiczne) wskazujących na istnienie osady gminy niemieckiej przy kościele św. Mikołaja, bardziej jest prawdopodobne, że członkowie tej gminy przebywali na innym terenie. Przypuszczalnie jednak osiedlali się oni na obszarze prawobrzeżnej, a nie lewobrzeżnej części Słupska. Za przypuszczeniem tym przemawia lokalizacja kościoła gminy niemieckiej w prawobrzeżnej części, gdzie rozwijało się osadnictwo słowiańskie. Zdają się świadczyć o tym również wyniki badań archeologicznych przepro-

wadzonych na terenie miasta lokacyjnego w związku z budową kina Milenium, w świetle których miasto zostało zbudowane od podstaw na miejscu wcześniej nie zasiedlonym¹⁶. W tej sytuacji, wątpiąc w prawdopodobieństwo osiedlania się gminy niemieckiej na terenie późniejszych Kozich Łanów, już we wcześniejszej pracy wyraziłem przypuszczenie, że początki osadnictwa w lewobrzeżnej części Słupska łączą się dopiero z osiedleniem się tu gminy niemieckiej na początku trzeciej ćwierci XIII w. i lokacją miasta na prawie niemieckim¹⁷. Przypuszczalnie osiedlenie się tu owej gminy pozostawało w bezpośrednim związku z zamiarem lokacji miasta właśnie tutaj. Po upływie około trzydziestu lat od wcześniejszego projektu założenia w Słupsku miasta na prawie niemieckim, lokacja tego miasta w drugiej połowie XIII w. była niewątpliwie całkowicie nowym przedsięwzięciem, zrealizowanym w odmiennej sytuacji politycznej i osadniczej. Wydaje się, iż była ona skutkiem realizacji szerzej zakrojonej polityki miejskiej księcia Świętopełka po długotrwałej wojnie pomorsko-krzyżackiej toczącej się w latach 1242-1253.

Jak wcześniej zaznaczono, w najnowszej literaturze przedmiotu założenie miasta Słupska na prawie lubeckim przez księcia Świętopełka datuje się na drugą połowę sierpnia 1265 r. Precyzja, z jaką datuje się powstanie tego miasta jest niezrozumiała, zważywszy, że powstanie miasta lokacyjnego było procesem długotrwałym, a tym samym nie wiadomo czy chodzi tu o początkowy etap lokacji - lokację przestrzenną, czy też końcowy - lokację prawną mającą formę dyspozycji ustnej lub też dokumentu lokacyjnego. Tak czy inaczej w świetle źródeł miasto lokacyjne w Słupsku istniało już przed sierpniem 1265 r. Wydaje się, że miał je na myśli syn Świętopełka, Mściwoj II, przekazując w akcie układu kamieńskiego z 20 września 1264 r. Barnimowi zachodniopomorskiemu i jego następcom wszystkie ziemie wraz z grodami, miastami i wsiami, które miały mu przyspaść w przyszłości po ojcu i bracie¹⁸. Za wcześniejszym powstaniem tego miasta przemawiają rów-

niez przesłanki pośrednie, mianowicie relokacja Gdańska około 1260 r., lokacja Tczewa tuż przed tym rokiem oraz zgoda księcia Świętopełka na lokację miasta na prawie niemieckim przez norbertanki w Żukowie w 1259 r.¹⁹ W ich świetle powstanie miasta lokacyjnego w Słupsku najpóźniej około 1260 r. wypada uznać niemal za pewne.

Początki tego miasta - odnowienie gminy niemieckiej i lokacja przestrzenna - należy zapewne datować na najbliższe lata po zakończeniu długotrwałej wojny z Zakonem. Po wojnie tej na Pomorze Gdańskie ponownie zaczęli napływać Lubeczanie. Część ich osiedliła się niewątpliwie w Słupsku.

Stosunek księcia gdańskiego do Lubeczan przechodził różne fazy, co w zasadniczy sposób rzutowało na jego politykę. I tak po okresie ścisłej współpracy w pierwszych latach panowania, czego rezultatem jest znana taryfa celna ustalona około 1227 r. oraz lokacja prawie w tym samym czasie miasta na prawie lubeckim w Gdańsku, następuje dłuższy okres rozbratu i kryzysu w rozwoju miast na Pomorzu Gdańskim, gdy około 1242 r. Lubeczanie coraz silniej wiążą się z Krzyżakami i w związku z tym znaczna część osadników niemieckich przenosi się do państwa zakonnego. Dopiero w latach 1251-1252 dzięki pośrednictwu biskupa sambijskiego Tetwarda doszło do uregulowania spornych spraw²⁰. Natomiast w roku następnym Świętopełk w dzień po zawarciu pokoju z Zakonem wydał przywilej dla Lubeczan zwalniający ich z wszelkich opłat²¹, tworząc tym samym nowy okres dobrych stosunków z nimi. Jednocześnie zapoczątkowany został nowy etap w rozwoju miast w jego księstwie oraz na całym Pomorzu Gdańskim.

Właśnie z tym nowym etapem rozwoju miast na Pomorzu Gdańskim należy łączyć powstanie miasta lokacyjnego w Słupsku. Miasto to po raz pierwszy wzmiankuje się imiennie w dokumencie z 1269r. wystawionym przez syna Świętopełka, Mściwoja II, dla klasztoru bukowskiego, w którym wśród świadków wymienia się znanego już nam kapelana Hermana *in civitate ante castrum predictum*²². W

związku z bliższym określeniem położenia miasta (*civitas*) w stosunku do słupskiego grodu (*ante castrum*), T. Lalik swego czasu domyślał się, że *civitas* w przeciwieństwie do grodu było elementem nowym, zajmującym niewielki stosunkowo obszar, poza którym znajdowały się zapewne inne osady związane z grodem²³. Wniosek ten jest trafny, choć niekoniecznie powodem bliższego określenia miasta przez podanie położenia była okoliczność, że było ono elementem nowym i mało znanym. Ponieważ wzmianka o mieście została przytoczona w ścisłym związku z osobą duchownego Hermana, bardziej jest prawdopodobne, że jej celem było jedynie bliższe określenie tego duchownego, przy czym zaznaczenie lokalizacji miasta było następstwem specyficznego usytuowania obsługiwanego przez Hermana kościoła w stosunku do miasta *ante castrum*²⁴. Krótko mówiąc, była ona spowodowana okolicznością, że Herman był duchownym miasta lokacyjnego, ale obsługiwany przez niego kościół znajdował się poza obrębem siedliska tego miasta, wobec czego zachodziła niejako konieczność bliższego określenia tego miasta. W rezultacie z omawianej wzmianki źródłowej nie wynika, że miasto lokacyjne w Słupsku około 1269 r. było zupełnie nowym elementem, tak nowym, że aż mało znanym i wymagającym bliższego określenia jego położenia. Tym samym wnioski wynikające z tego dokumentu nie przeczą datowaniu początków wymienionego miasta już na pierwsze lata drugiej połowy XIII w.

Kolejna wzmianka źródłowa o mieście lokacyjnym pochodzi z 1276 r. i jest zawarta w dokumencie księcia Mściwoja II wystawionym dla sołtysa słupskiego Henryka z Würzburga - *Henrico dicto de Werciberg sculteto civitatis nostro Stolpensis*, któremu książę nadał młyn koło kościoła św. Mikołaja wraz z połową włóki ziemi²⁵. Zdaniem B. Popielas-Szulcki Henryk Werciberg został powołany przez księcia Świętopełka na sołtysa miejskiej gminy niemieckiej w Słupsku już w czasie lokacji miasta, a tym samym uważa go za pierwszego sołtysa słupskiego. Przypuszczenie takie wysuwa na podstawie faktu występowania dwóch mieszczan w okresie

15 lat o tym samym nazwisku, Gotfryda Werciberga w Gdańsku, który wspólnie z Janem Rechiczem w 1261 r. otrzymał od księcia Świętopełka miyn na rzece Bystrzycy koło Gdańska oraz sołtysa Henryka Werciberga w Słupsku. Dopuszcza też możliwość, że obaj ci mieszczanie byli krewnymi lub nawet braćmi²⁶.

Oba przypuszczenia należy uznać za wysoce hipotetyczne. Za większym bowiem ich prawdopodobieństwem nie przemawiają żadne przesłanki źródłowe, jakkolwiek ze względów czysto chronologicznych jest możliwe, że Henryk Werciberg był istotnie pierwszym sołtysiem miasta lokacyjnego w Słupsku. Ewentualność taka, jak podkreślam, jest możliwa, ale nie może być pewna, bowiem okres między lokacją miasta a wystawieniem wspomnianego dokumentu dla Henryka Werciberga (1276 r.) może być znacznie większy, czyli sięgać 20 lat i więcej.

Miasto w Słupsku, jak słusznie uważa B. Popielas-Szultka, zostało zorganizowane według wzorców prawa lubeckiego²⁷. Na fakt nadania Słupskowi prawa lubeckiego zwrócono uwagę już wcześniej z powołaniem się na jego potwierdzenie przez margrabiów brandenburskich w akcie z 1310 r.²⁸ Członkowie trzynastowiecznej gminy miejskiej wywodzili się głównie z Lubeczan przebywających już wcześniej na Pomorzu Gdańskim i Zachodnim oraz zapewne z nowej ich fali przybyłej na Pomorze Gdańskie po wojnie pomorsko-krzyżackiej. B. Popielas-Szultka utrzymując, że miasto lokacyjne w Słupsku miało własny kościół parafialny (miejski) pod wezwaniem św. Maurycego, w związku z wezwaniem tego kościoła rozważa możliwość osiedlenia się w Słupsku kolonistów głównie z obszaru biskupstwa magdeburgskiego²⁹. Należy jednak ewentualność taką stanowczo odrzucić. Brakuje bowiem jakichkolwiek przesłanek źródłowych, nawet pośrednich, wskazujących na jakieś związki owych kolonistów z tym arcybiskupstwem. W świetle bowiem źródeł trzynastowieczne miasto w Słupsku nie posiadało własnego kościoła parafialnego (miejskiego), zaś kościół św. Maurycego lokalizowany przez B. Popielas-Szultkę w Słupsku nad Słupią znajdował

się faktycznie w Stołpie (Słupsku) nad rzeką Piana³⁰. Funkcje parafialne w odniesieniu do miasta lokacyjnego pełnił nadal kościół św. Mikołaja, mimo że od 1281 r. miał status kościoła klasztorного norbertanek słupskich. Ponieważ jednocześnie z przeznaczeniem kościoła św. Mikołaja na kościół klasztorный norbertanek nastąpiło przekazanie nowo fundowanemu klasztorowi prawa patronatu nad wszystkimi kościołami w Słupsku ówczesnie istniejącymi oraz nad wszystkimi jakie miały powstać w przyszłości, jest zupełnie zrozumiałe pełnienie przez kościół św. Mikołaja również funkcji parafialnych w odniesieniu do miasta lokacyjnego. Zgodnie z takim stanem margrabiowie brandenburscy w 1311 r. przekazali norbertankom patronat nad miejskim kościołem parafialnym, który miał dopiero powstać³¹.

W świetle powyższych uwag powstanie trzynastowiecznego miasta lokacyjnego w Słupsku jawi się jako rezultat wieloetapowego procesu lokacji przechodzącego różne fazy rozwoju, bardziej lub mniej korzystnych dla kształtującego się ośrodka miejskiego. Charakterystyczną cechą kształtowania się tego ośrodka jest uwarunkowanie go rozwojem polityki miejskiej ówczesnego władcy północnej części Pomorza Gdańskiego, księcia Świętopełka. Program i dzieje tej polityki są szczególnie czytelne w obrazie rozwoju miast lokacyjnych w Gdańsku i Słupsku.

Przypisy

1. Zob. B. Popielas-Szultka, *Fundacja klasztoru norbertanek a początki lokacyjnego Słupska*. Rocznik Słupski 1982/1983, s. 32 i n.; też, *Początki i lokacje miast na Pomorzu Sławieńsko-Słupskim do połowy XIV wieku*. Słupsk 1990, s. 49 i n.; J. Spors, *W sprawie początków miasta lokacyjnego w Słupsku*. Rocznik Słupski 1984, s. 18 i n.

2. B. Popielas-Szultka, *Fundacja*, s. 33
3. B. Popielas-Szultka, *Początki*, s. 49-53
4. J. Spors, *W sprawie*, s. 21
5. *Pommerellisches Urkundenbuch (PU)*. Hrsg. M. Perlbach. Danzig 1882, nr 70, 239; B. Popielas-Szultka, *Początki*, s. 50, 56, 60
6. Zob. J. Spors, *W sprawie*, s. 6-13; tenże, *O początkach i lokalacji miasta w Słupsku ze szczególnym uwzględnieniem problemu najdawniejszej osady słupskiej*. Rocznik Słupski 1990/1991
7. B. Popielas-Szultka, *Początki*, s. 60
8. *PU* nr 34; J. Spors, *Kwestia datowania lokalacji miasta na prawie lubeckim w Gdańsku*, Zapiski Historyczne, 51:1986, z. 2, s. 66 i n.
9. Zob. J. Spors, *W sprawie*, s. 20, 36, p. 42
10. H. Heyden, *Kirchengeschichte Pommerns*, Köln-Braunsfeld 1957, Bd. 1, s. 75; tenże, *Kirchen Pommerns und ihre Weihetitel*. Baltische Studien NF, 45:1958, s. 64
11. M. Młynarska-Kaletynowa, *W sprawie początków miast saskich w XII w.* (Uwagi na marginesie artykułu K. Blaschkego). Kwartalnik Historii Materialnej 26:1987, nr 1, s. 80 i n.; J. Petershon, *Der Südliche Ostseeraum im Kirchlich - politischen Kräftespiel des Reichs, Polens und Dänemarks vom 10. bis 13. Jahrhundert, Mission-Kirchenorganisation-Kultpolitik*, Köln-Wien 1979, s. 506 i n.; J. Spors, *W sprawie*, s. 11, 35, p. 15
12. Zob. J. Spors, *W sprawie*, s. 12; tenże, *Kwestia*, s. 67, n.; tenże, *Początki miasta lokacyjnego w Kołobrzegu*. W: *Czas, przestrzeń, praca w dawnym mieście*. Pod red. A. Wyrobisza i M. Tymowskiego, Warszawa 1991; tenże, *Kwestia lokalizacji wczesnośredniowiecznego Trzebiatowa*, Materiały Zachodniopomorskie 34:1991
13. J. Spors, *Jeszcze o dziejach Pomorza Sławieńsko-Słupskiego w XII i pierwszej połowie XIII wieku*, Rocznik Gdański, 40:1980, s. 28 i n.
14. Zob. J. Spors, *O początkach*

15. *Pommersches Urkundenbuch* (PUB) Bd. I, Hrsg. K. Conrad, Köln-Wien 1970, nr 349; H. Chłopocka, L. Leciejewicz, T. Wieczorowski, *Wiek X-1805*. W: *Dzieje Szczecina*. Pod red. G. Labudy, wyd. 2, Warszawa-Poznań 1985, s. 25, 55
16. Zob. J. Spors, *W sprawie*, s. 21 i n. (tamże dalsza literatura przedmiotu).
17. J. Spors, *W sprawie*, s. 31 i n.
18. *PU*, nr 206; J. Spors, *Dzieje polityczne ziem sławieńskiej, słupskiej i białogardzkiej XII-XIV w.*, Poznań-Słupsk 1973, s. 119 (tamże literatura przedmiotu).
19. *PU*, nr 186; A. Czacharowski, *Uposażenie i organizacja klasztoru norbertanek w Żukowie od XIII do połowy XV wieku*, Toruń 1963, s. 53; T. Lalik, *Miasta Pomorza Gdańskiego i ich ustroj w XIII w.*, *Zapiski Historyczne*, 30:1965, z. 4, s. 11, 27; J. Spors, *Kwestia*, s. 64 i n.
20. G. Labuda, *Zwycięstwo ustroju wczesnofeudalnego na Pomorzu Wschodnim (1120-1310)*. W: *Historia Pomorza*. Tom 1 do roku 1466, cz. I. Pod red. G. Labudy, wyd. 2, Poznań 1972, s. 520
21. *PU*, nr 154, 200
22. *PU*, nr 239
23. T. Lalik, *Miasta*, s. 24
24. Zob. J. Spors, *W sprawie*, s. 14 i n.
25. *PU*, nr 281
26. B. Popielas-Szultka, *Początki*, s. 52, n.
27. B. Popielas-Szultka, *Początki*, s. 52, 65
28. T. Lalik, *Miasta*, s. 26
29. B. Popielas-Szultka, *Początki*, s. 61, n., 65
30. J. Spors, *O początkach*
31. Zob. J. Spors, *W sprawie*, s. 12, n.